

Верховний
Суд

Взяття під варту або продовження запобіжного заходу при ухваленні вироку

Аркадій Бущенко
Суддя, Касаційний кримінальний суд

У ЧОМУ ПРОБЛЕМА?

- Стаття 374 передбачає, що суд у резолютивній частині вироку має зазначити, крім іншого,
- **«рішення щодо заходів забезпечення кримінального провадження, у тому числі рішення про запобіжний захід до набрання вироком законної сили»**
- Як виконати вимоги Глави 18 КПК при на стадії ухвалення вироку?
- Чи потрібні клопотання сторін?
- Чи потрібно встановлювати строк запобіжного заходу?

Різниця між пунктами (а) та (с) статті 5 Конвенції про права людини

- 1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:
 - а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;...
 - с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

Різниця між пунктами (а) та (с) статті 5 Конвенції про права людини

- Ці пункти визначають різний правовий характер, різні підстави, різні вимоги до рішення про тримання під вартою
- Пункт (а) вимагає лише законного вироку суду, яким особу визнано **винуватою** і призначено відповідне покарання
- Пункт (с) вимагає розумної підозри, наявності ризиків, якомога коротшого періоду перебування під вартою **невинуватої** особи
- Крім того, для затримання за пунктом (с) передбачає спеціальні гарантії частини 3 статті 5 Конвенції
- Також гарантії частини 4 статті 5 Конвенції мають дуже обмежене застосування до пункту (а)

Класифікація тримання під вартою після вироку

- Незважаючи на те, що за нашим законом таке тримання під вартою термінологічно відрізняється від відбування покарання за вироком, що набрав законну силу,
- з погляду статті 5 Конвенції воно буде розглядатися як таке, що підпадає під пункт (а):

- **законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом**

Класифікація тримання під вартою після вироку

«... за правом багатьох країн ... затримання у очікуванні розгляду апеляції вважається попереднім триманням під вартою, і засуджена особа не починає відбувати своє покарання, поки вирок не набере чинності. ... Однак відмінності між підходами до процедури призначення покарання є відмінності за формою, а не за суттю, якщо розглядати наслідки для зацікавленої особи. Слід вважати, що стаття 5 § 1(a), яка нічого не каже про припустимі форми правового механізму, за яким особа може законно триматися під вартою «після засудження», залишає державам-учасницям свободу вибору в цьому питанні».

Monnel and Morris v. the United Kingdom judgment of 2 March 1987, Series A no. 115, § 47

Класифікація тримання під вартою після вироку

«Обвинувачений вважається затриманим «після засудження компетентним судом» у значенні статті 5 § 1 (а) після того, як рішення було винесено в першій інстанції, навіть якщо воно ще не виконується і підлягає оскарженню». *Ruslan Yakovenko v. Ukraine*, no. 5425/11, § 46, ECHR 2015.

«Термін «після засудження» не можна тлумачити, так, ніби він стосується лише остаточного засудження... Не можна ігнорувати того, що винуватість особи, яка тримається під вартою під час апеляційного або наглядового провадження, вже встановлена в ході судового розгляду, проведеного відповідно до вимог статті 6». *Wemhoff v. Germany*, 27 June 1968, § 9, Series A no. 7

Практичні наслідки

- Немає необхідності у будь-якому клопотанні, оскільки суд у цьому випадку діє у якості влади, що призначила покарання і забезпечує його виконання, а не вирішує спір між сторонами
- Немає потреби аналізувати питання, необхідні для тримання під вартою до вироку:
 - розумна підозра стає неактуальною, оскільки є вже висновок про винуватість
 - ризики не мають значення, оскільки відбувається де факто відбування покарання
 - обґрунтованість вироку не потребує періодичного перегляду

Строк

- Обмеження строку дії запобіжного заходу має на меті забезпечити можливість періодичного перегляду тримання під вартою до вироку
- У разі винесення обвинувального вироку міркування, які зумовлюють необхідність періодичного перегляду, не мають значення
- Тримання під вартою на підставі вироку здійснюється для забезпечення його виконання

Строк

- Стаття 197 КПК передбачає **НЕ** строк тримання під вартою, а строк дії відповідної ухвали, після якого вона втрачає силу
- Вирок діє протягом строку покарання, якщо не скасований
- Обґрунтованість вироку не стосується законності тримання під вартою. Навіть у разі його скасування тримання під вартою на його підставі буде законною (у тому числі з погляду статті 5 Конвенції)

Апеляційна інстанція

- Апеляція підтримує висновок про винуватість і
 - або підтверджує покарання
 - або коригує покарання
- Тут я не бачу концептуальних проблем із запобіжним заходом

Апеляційна інстанція

- Апеляція скасовує вирок і спрямовує в першу інстанцію
- Зникає вирок як підстава для тримання під вартою і повертаємося до ситуації, що була до вироку.
- Тому треба обґрунтовувати
 - Обґрунтованість підозри
 - Ризики
 - Інші фактори

Апеляційна інстанція

- Чи може апеляція обрати запобіжний захід без клопотання прокурора? Як дотриматися інших вимог глави 18 КПК?
- Питання відкрите, якихось висновків ВС з цього приводу немає, оскільки рішення про направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції не оскаржується в касаційному порядку
- Апеляційний розгляд має свою специфіку, тому вимоги глави 18 КПК мають дотримуватися настільки, наскільки ця специфіка дозволяє

Апеляційна інстанція

- Рішення апеляційної інстанції сторонам невідомо до його проголошення, тому не можна покладати на них обов'язок ініціювати розгляд питання про тримання під вартою, виходячи з гіпотетичної ситуації
- Враховуючи побудову апеляційного розгляду, апеляційний суд не може провести розгляд щодо подальшого тримання під вартою чи звільнення

Апеляційна інстанція

- У контексті дотримання права на свободу більш важливим, ніж «хто ініціатор розгляду» питання про тримання під вартою, є сам розгляд цього питання, де сторони можуть представити аргументи

Апеляційна інстанція

- Я не бачу тут іншого виходу, як вирішувати питання на підставі «уявних» аргументів сторін, про які можна судити з їх позицій під час кримінального провадження
- Інший вихід – це створення процедури додаткового слухання щодо тримання під вартою або звільнення після прийняття рішення щодо вироку, під час якої сторони зможуть представити свої аргументи
- **Дисклеймер:** це не є позицією Верховного Суду

Верховний
Суд

Дякую за увагу!